

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 341 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalar investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjnovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
Mahalla instituti asosida kambag‘allikni qisqartirishda targetlash mexanizmlarining samaradorligi.....	269
Baratov J.N.	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafruz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024)	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	

XORIJIY INVESTITSIALARNING TURLARI VA XUSUSIYATLARI

Gofurov Doston Boxromovich

TDIU, Xalqaro moliya kafedrası professori, PhD

ORCID: 0009-0003-1759-3359

e-mail: d.gofurov@tsue.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy iqtisodiyga ta'sir etuvchi omillardan biri sanalgan xorijiy investitsiyalar, ularning iqtisodiyotdagi o'rni, afzalliklari hamda iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri tahlil qilingan. Iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish tizimini takomillashtirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Portfel investitsiyalar, kredit va qarz investitsiyalari, kapital oqimi, moliyaviy investitsiyalar, real investitsiyalar, investitsiya riski, investitsiya muhiti, investor huquqlari, investitsiya strategiyasi.

Abstract: This article analyzes foreign investments, which are considered one of the factors influencing the national economy, their role in the economy, advantages, and impact on economic development. Proposals and recommendations aimed at improving the system of attracting foreign investment into the economy have been developed.

Key words: Portfolio investments, loan and debt investments, capital inflow, financial investments, real investments, investment risk, investment climate, investor rights, investment strategy.

Аннотация: В данной статье анализируются иностранные инвестиции, которые считаются одним из факторов, влияющих на национальную экономику, их роль в экономике, преимущества и влияние на экономическое развитие. Разработаны предложения и рекомендации, направленные на совершенствование системы привлечения иностранных инвестиций в экономику.

Ключевые слова: Портфельные инвестиции, кредитные и долговые инвестиции, поток капитала, финансовые инвестиции, реальные инвестиции, инвестиционный риск, инвестиционный климат, права инвестора, инвестиционная стратегия.

KIRISH

Dunyoning ko'plab mamlakatlarida xorijiy investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib ulgurgan. Har qanday davlat o'zining milliy iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilayotganda, ushbu loyihalar maksimal foyda olib kelishi, samarali va barqaror bo'lishiga e'tibor qaratishi lozim. Bu borada mamlakatimizda ham so'nggi yillarda bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Jumladan, xorijiy investitsiyalar rejimini liberallashtirish natijasida mamlakatga xorijiy investitsiyalar oqimi sezilarli darajada oshdi. Investitsiya muhitini yaxshilash orqali mamlakatda bo'sh ish o'rinlarini yaratish, yangi texnika va texnologiyalarni olib kirish hamda iqtisodiy o'sishga erishish maqsad qilingan. Xorijiy investitsiyalar tashqi kapitalning eng muhim manbai bo'lib, ayniqsa rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotida iqtisodiy o'sishni harakatlantiruvchi kuch sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida: "Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, qaysi davlat faol investitsiya siyosatini yuritgan bo'lsa, o'z iqtisodiyotining barqaror o'sishiga erishgan. Shu sababli ham investitsiya – bu iqtisodiyot drayveri, o'zbekcha aytganda, iqtisodiyotning yuragi desak, mubolag'a bo'lmaydi. Xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun mamlakatimizning investitsiya salohiyatini to'la namoyon etish choralari ko'rishimiz kundalik hayotimizdan joy olgan eng dolzarb masalalardan biri bo'lmog'i lozim" [1], deya ta'kidlaganlari bejiz emas.

Mazkur maqolada amaliyotda mavjud xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari, shuningdek, milliy iqtisodiyotga ta'siri mavjud nazariy va amaliy bilimlar hamda statistik ma'lumotlar asosida baholanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy investitsiyalarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini baholash ko'p qirrali va kompleks masala bo'lib, uni tadqiq etishda mavjud iqtisodiy nazariyalar, statistik modellar va amaliy tahlillardan foydalanish zarur. Ushbu mavzudagi adabiyotlar tahlili ilmiy maqolamizning nazariy asosi va uslubiy zaminini yaratish imkonini berdi.

Mazkur amaliy choratadbirlarni amalga oshirishda bir qator xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar o'z fikr va mulohazalarini bildirganliklarini kuzatish mumkin. Jumladan, D. G'ozibekov va E. Nosirov o'z ilmiy izlanishlarida investitsion salohiyatni oshirishda soliq yukini kamaytirish, fond bozorlari rolini keskin oshirish, xususiy xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish uchun qulay investitsion va ishbilarmonlik muhitini shakllantirish tadbirlari samarali amalga oshirilishi bilan bog'liq jarayonlarni tadqiq etishgan [2].

Professor Sh. Mustafaqulov o'z tadqiqotlarida xorijiy investitsiyalarning mamlakat hududlariga ta'sirini baholashda, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini iqtisodiyotga yo'naltirish orqali ijtimoiy-siyosiy masalalar ham hal etilishi, investorlarning qarorlariga nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatlar ham sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan [3].

F. Umarovning tadqiqotlarida iqtisodiyotning tarmoq va sohalariga investitsiya jalb qilish ko'lamini kengaytirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan [4].

A. Burxanovning tadqiqotlarida hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning ilmiy-nazariy jihatlarini o'rganilgan hamda xorijiy investitsiyalarni hududlarga jalb etishdagi muammoli jihatlar va ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borilgan [5].

M. Porter tomonidan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va millatlarning raqobat ustunliklari nazariyasi ilgari surilib, xorijiy investitsiyalar bilan raqobatbardoshlik o'rtasidagi bog'lanishlar tahlil qilingan [6].

E. Pinali o'zining ilmiy izlanishlarida investitsiya muhitini har tomonlama o'rganib, investitsiya muhiti va tavakkal darajasi o'rtasidagi teskari nisbatni ko'rsatgan. Ya'ni investitsiya muhiti qanchalik qulay bo'lsa, investorning tadbirkorlik tavakkali shunchalik past bo'ladi, natijada xorijiy investorlarning kirib kelishi ko'payadi [7].

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish yo'llarini asoslashga qaratilgan yuqoridagi tadqiqotlarda makroiqtisodiy sharoitlarni yaratish orqali investitsiya jarayonlari va iqtisodiy o'sishning faol sur'atlarini ta'minlash imkoniyatlari o'rganilgan. Hududlarga investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish bo'yicha tadqiqotlarda esa investitsion muhit darajasi, investorlar uchun imtiyozlar va soliq siyosati kabi moliyaviy instrumentlardan foydalanishning ilmiy jihatlarini yoritilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan unumli hamda samarali foydalanish yo'llarini o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlarda xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish, statistik ma'lumotlardan va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanish bilan birga, mantiqiy fikrlash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

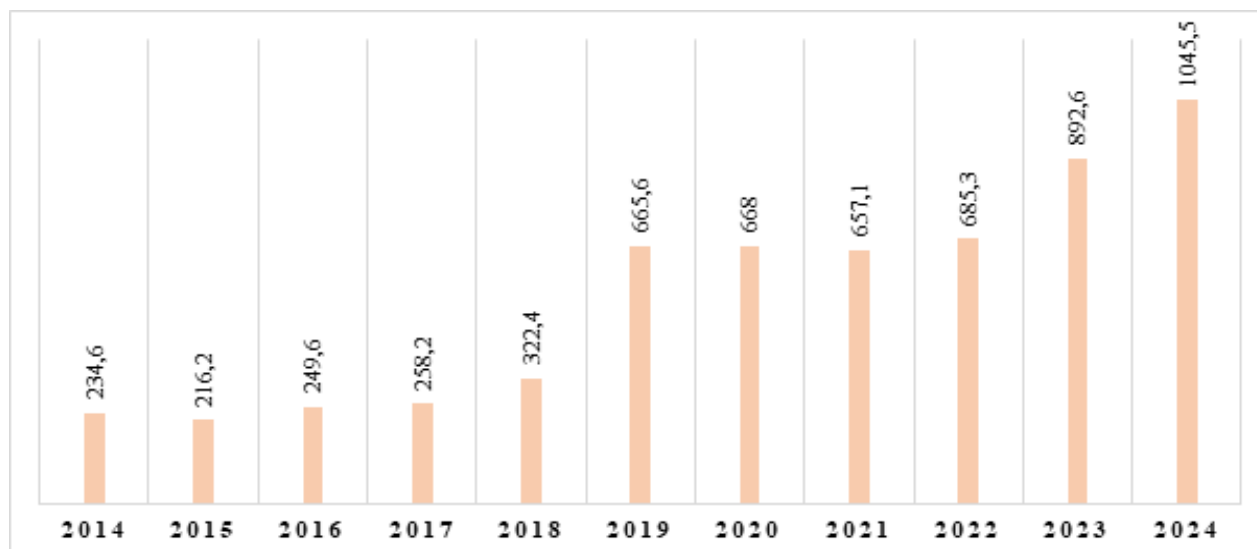
TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiyotda har qanday (milliy va xorijiy) investitsiyaga bo'lgan talab investitsiyalarga sarflanadigan mablag'larning yetishmasligi va mavjud investitsion resurslardan maksimal darajada samarali foydalanish zarurligini anglatadi. Negaki, kiritilgan kapitaldan samarali foydalanish natijasida ko'proq foyda olish mumkin.

Investitsion loyihalarni boshqarish va baholashda ushbu loyihani taklif etayotgan mamlakatning moliyaviy-iqtisodiy tahlili zaruriy komponent hisoblanadi. Milliy iqtisodiyotning investitsiya faoliyatini rivojlantirish va uni moliyalashtirishni takomillashtirish maqsadida iqtisodiyoti rivojlangan xorijiy davlatlarning moliyalashtirish tajribalarini o'rganish, ularni takomillashtirib borish va amaliyotidagi ijobiy yutuqlardan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda mamlakatimiz iqtisodiyotida investitsiyalarning o'zlashtirilishi samaradorligini oshirishda investitsion muhit bilan bog'liq moliyaviy masalalar va investitsiya faoliyatini moliyalashtirishdagi muammolar tizimli tartibda hal etib borilmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'lamini huquqiy va amaliy jihatdan sezilarli darajada kengayib bormoqda. Ayniqsa, olib borilayotgan faol investitsiya siyosati natijasida respublikamizda investitsiyalar oqimi dinamikasi bo'yicha ijobiy o'sish kuzatilayotganini guvoh bo'lishimiz mumkin.

Asosiy kapitalga investitsiyalarda chet el investitsiyalari va kreditlarining ulushini aniqlash maqsadida so'nggi o'n yil davomida jalb qilingan investitsiyalar va kreditlar ulushi tahlil qilindi. 2014-yilda bu ko'rsatkich 234,6 mlrd.ni tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilda 1045,5 trln.ni tashkil etgan. So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasi sifatida asosiy kapitalga chet el investitsiyalari va kreditlari hajmi oxirgi o'n yillikda 810,9 mlrd. ga (5 barobar) ortganini ko'rishimiz mumkin (1-rasm).

1-rasm. Asosiy kapitalga investitsiyalarda chet el investitsiyalari va kreditlarining ulushi [8]

Xorijiy investitsiyalar o'z xususiyatiga, investor va milliy iqtisodiyot o'rtasidagi munosabatlarga, shuningdek, investitsiyalarni nazorat qilish va egalik qilish darajasiga qarab turli shakllarga bo'linadi.

Jumladan:

- to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar;
- portfel investitsiyalar;
- boshqa turdagi investitsiyalar.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – bu bir mamlakatda joylashgan yuridik yoki jismoniy shaxslarning boshqa mamlakatdagi korxonaga kapital kiritishi orqali nazorat paketini (odatda, 10% va undan ortiq ulush) qo'lga kiritishi hisoblanadi. Investorning xorijdagi korxonada faol ishtirok etishi va uning faoliyatini nazorat qilishga intilishi ushbu investitsiyalarning asosiy belgisidir. Bunday investitsiyalar nafaqat moliyaviy foydani, balki texnologiya, boshqaruv tajribasi va bozorlarga chiqish imkoniyatlarini ham qamrab oladi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning asosiy shakllari:

Yangi korxona ochish (greenfield investment) – investor xorijiy mamlakatda yangi ishlab chiqarish obyektlarini qurish orqali faoliyatni yo'lga qo'yadi.

Qo'shma korxona (joint venture) – mahalliy kompaniyalar bilan hamkorlikda yangi biznes tashkil etiladi.

Mavjud korxonani sotib olish (brownfield investment) – xorijiy investor mavjud korxona yoki uning aksiyalarini sotib oladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishga katta e'tibor qaratilishi natijasida investorlar uchun qulay huquqiy muhit yaratildi, bir qator soliq va bojxona imtiyozlari joriy etildi, yer maydonlari, infratuzilma va davlat kafolatlari taklif qilinmoqda, shuningdek, investorlar huquqlarini himoya qiluvchi institutlar rivojlantirilmoqda.

Portfel investitsiyalar – bu investor tomonidan aksiyalar, obligatsiyalar, investitsion fondlar, derivativlar va boshqa moliyaviy instrumentlardan tashkil topgan aktivlar to'plamiga (portfelga) kiritiladigan investitsiyalardir. Portfel investitsiyalarining asosiy xususiyati shundaki, investor korxona faoliyatini nazorat qilmaydi, ya'ni uning aksiyalaridagi ulushi kichik bo'ladi (odatda, 10%dan kam) (1-jadval).

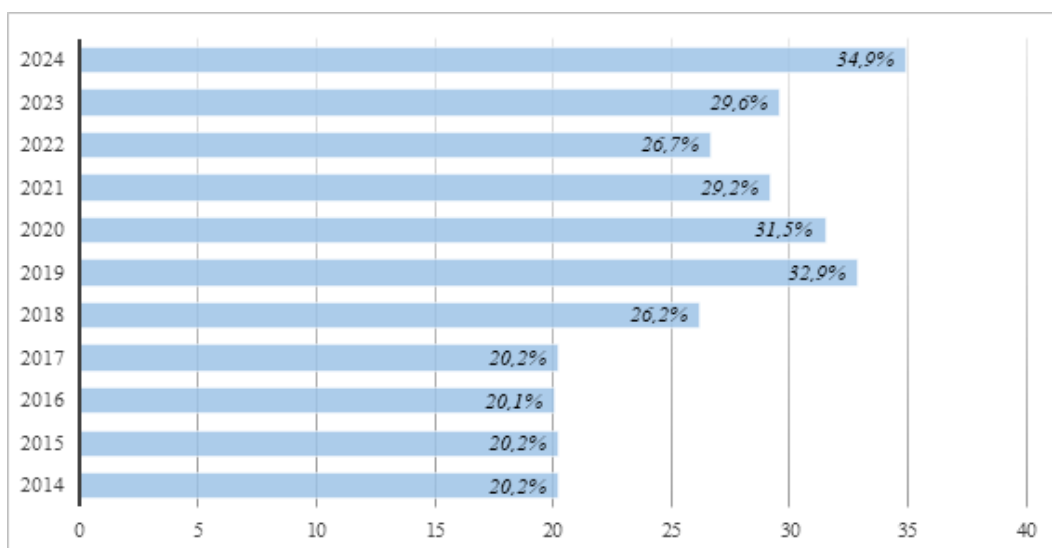
1-jadval. Portfel investitsiyalarining asosiy xususiyatlari

No	Xususiyatlari	Ta'rifi
1	Passiv ishtirok	Investor korxona faoliyatida ishtirok etmaydi
2	Likvidlik	Osonlikcha sotib olishi yoki sotish mumkin
3	Taxlilga asoslangan	Risk va daromadga qarab turli aktivlar tanlanadi
4	Tahlil usullari	Fundamental va texnik tahlillardan foydalaniladi
5	Maqsad	Daromad olish va kapitalni saqlash

Boshqa investitsiyalar: boshqa investitsiyalarga kreditlar, savdo kreditlari va kapital oqimlarining boshqa shakllari kiradi. Ular uzoq muddatli foizlarni olishni yoki korxonani boshqarish ustidan sezilarli darajada nazoratni o'z ichiga olmaydi. Tadqiqotlarimizga ko'ra, asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning mamlakat yalpi

ichki mahsulotidagi ulushi 2014-yilda 20,2 foizni tashkil qilgan, oradan o'n yil o'tib, ya'ni 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 34,9 foizga yetganini ko'rishimiz mumkin (2-rasm).

2-rasm. Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning.

YalMdagi ulushi (foizda) [9]

Davlatimiz iqtisodiyotiga investitsiyalar (milliy va xorijiy)ni kiritish, investitsion loyihalarning milliy iqtisodiyotimizning rivojlanmagan soha va tarmoqlariga safarbar etilishi bu sohaga mas'ul barcha uchun eng asosiy vazifalardan biri bo'lishi lozimligini anglatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan investitsiya siyosatidan ko'zlangan maqsad xorijiy investitsiyalar ishtirokida tashkil etilgan korxonalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar yoki ko'rsatilayotgan xizmatlarni eksportga yo'naltirishdan iborat bo'lishi lozim. Buning uchun xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar ishlab chiqarayotgan mahsulotlar va ko'rsatayotgan xizmatlarning tashqi bozordagi raqobatbardoshligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijiy investorlarni jalb qilishning turli usullarini qo'llash iqtisodiy o'sishga hamda uni diversifikatsiya qilishga qaratilgan investitsiya siyosatini yuritishning muhim omilidir.

Fikrimizcha, milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda quyidagi muhim jihatlarga e'tibor qaratish lozim:

- hududlarga investitsiyalarni jalb etish va ularni o'zlashtirishda soliq preferensiyalarini joriy etish;
- investorlarning har qanday mulki va qo'yilmalari uchun ishonchli sug'urta mexanizmlarini yaratish;
- hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini o'rganishga ixtisoslashgan dasturiy ta'minotni ishlab chiqish;
- xorijiy investitsiyalar uchun davlat-xususiy sherikchilikka asoslangan innovatsion loyihalarni ishlab chiqish;
- xorijiy investitsiya loyihalarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risklarni samarali boshqarish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. "Xalq so'zi" gazetasi, 2018-yil 29-dekabr № 271-272 (7229-7230) soni;
2. G'ozibekov D, Nosirov E. O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish. Risola. -T.: "Iqtisod-Moliya". 2007, -B.92;
3. Sh.I.Mustafaqulov, Investitsion muhit jozibadorligi: nazariya, metodologiya va amaliyot. Monografiya. BMA. 2017. 208-b;
4. Umarov F.U. Innovatsion-investitsiya faol tadbirkorlikning muhim omili. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2018-yil;
5. Burxanov A. Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish-milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlashning asosiy omili. Biznes-Ekspert, 2018-yil. №10.,7-13 bet;
6. Porter, M. (1990) The Competitive Advantage of Nations. London: Macmillan Press;
7. Pinali E. Investitsion klimat va xususiy sektor. // Iqtisodiy ko'rib chiqish. – 2005., № 9, S.42-43.
8. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/investments>;

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
